

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinde Depresyonun Madde

Kullanma Eğilimine Etkisinin Araştırılması

Hülya Çolak¹ Hakan Ünal²

¹ Sorumlu yazar, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, hulya_hsc@hotmail.com

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, hakan@mu.edu.tr

Özet

Bu araştırma, Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin depresyon durumlarının madde kullanma eğilimi üzerindeki etkilerini incelemek ve demografik değişkenler açısından kıyaslamak amacı ile yapılmıştır. Araştırma grubunu, Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören 220'si kadın 202'si erkek olmak üzere 422 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Windows için SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma değişkenlerinin analizinde büyük sayılar kanununa göre örneklem sayısı (n=422) yüksek olduğundan parametrik yöntemler kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (Oneway) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson Korelasyon ve Basit Lineer Regresyon analizi uygulanmıştır. Sonuç olarak; Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde depresyonun madde kullanma eğilimini arttırdığı, madde kullanma eğiliminin kadın öğrencilerde, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu, madde kullanma eğiliminin yaş, medeni durum, bölüm, ortalama gelir ve sınıf durumundan etkilenmediği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Madde kullanma, Depresyon, Üniversite öğrencisi, Spor

Investigation of the Effects of Depression on Substance Abuse in

Sports Science Faculty Students

Abstract

This research was conducted to examine the effects of depression states on substance abuse tendency and compare it according to various variables of students studying at Gazi University Faculty of Sport Sciences. The research group consisted of 422 students, 220 of whom were females, and 202 of whom were males. In the research, the Item Use Tendency Scale and Beck Depression Scale were used as the

data collection tools. The data obtained in the study were analyzed using SPSS for Windows 22.0 program. In the analysis of the research variables, parametric methods were used because the number of samples (n = 422) was high enough according to the law of large numbers. Number, percentage, average, and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. The t-test was used to compare continuous quantitative data between two independent groups, and the Oneway Anova test was used to compare continuous quantitative data between more than two independent groups. Scheffe test was used as the second-degree analysis to determine the differences after the Anova test. Pearson Correlation and regression analysis were used among the continuous variables of the study. As a result, it was determined that depression increased the tendency of substance use among students of the participants. The tendency to use substances was higher among female students than male students, and the tendency to use substances was not affected by age, marital status, department, average income, and class status.

Key Words: Substance Use, Depression, University student, Sport

SUMMARY

This research was carried out to investigate the effects of depression situation on the substance abuse tendency of students studying at Gazi University Faculty of Sport Sciences. The research group consisted of 422 students, 220 of whom are females and 202 of which are males. Addiction, which is stated as the essential problem of today, is accepted as behavior that progresses as pathological and affects negatively the psychological, physical, and environmental interactions which are reasonable in the individual's life. It is the situation that the individual can not only prevent but also maintain an obsessive condition, although it affects the social life and even mental and physical health of his / her negatively (Köknel, 1998). Substance abuse is a disorder that occurs when the functional structure of the brain changes with the effect of psychoactive substances. Perception, emotion, and motivation processes progressing as generally in mind are affected by the use of these substances. Studies carried out on neurology show that substance abuse is a chronic, recurring problem with a biological and genetic basis (WHO 2004). Substance abuse should not be linked with only one reason. Many reasons can be seen together. Reasons for starting substance use may differ according to age and culture (Ögel, 2010).

Depression is one of the most common diseases among psychiatric disorders in the World and Turkey (Öztürk and Uluşahin, 2004) WHO stated that depression ranks 4th among the most urgent health problems in the World (Brundtland GH The World Health Report, 2001). The word "depression" means pressing down, pulling, exhausted, swift, grieving, discouraging, dulling, stagnating, means spiritual depression, or depression in Turkish (Köknel, 2005). Depression is a common psychological disorder not only in adolescents, but also in children, adults and the elderly. It is manifested by a number of physical symptoms accompanied by feelings of sadness, loneliness, irritability, worthlessness, despair, tension and guilt (Sharp & Lipsky, 2002). While the incidence of depression during lifetime is between 5-25% in the World, it is approximately 10-20% in Turkey (Tomoda et al., 2001; Remick, 2002). Compared with European countries and the United States, the prevalence of substance use in Turkey is lower, but it is increasing day by day. A substantial part of this increase is adolescents.

For this reason, such studies carried on university students are of great importance for public health. Based on this point, the problem statement of this research constitutes the question of "Do the depression states of the Faculty of Sport Sciences students affect the tendency of substance use?". This research is limited to 422 students who are studying in Gazi University Faculty of Sport Sciences formally and who agree to participate in the study. Also, this research is limited to the answers given to the questions in the questionnaires applied in this study. This study has limitations in terms of being applicable to students studying at Gazi University and all other university students affiliated with the Higher Education Institution. In this research, the Substance Using Tendency Scale and Beck Depression Scale were used as data collection tools. The data obtained in this study were analyzed by using SPSS software for Windows 22.0. In the analysis of the research variables, parametric methods were used due to the number of samples (n = 422) was high according to the "law of large numbers." Number, percentage, average, and standard deviation were used as descriptive statistical methods in the evaluation of the data. The t-test was used to compare continuous quantitative data between two independent groups, and the Oneway Anova test was used to compare continuous quantitative data between more than two independent groups. Scheffe test was used as a complementary post-hoc analysis to determine the differences after the Anova test. Pearson correlation and regression analysis were applied among the continuous variables of this study. As a result, it was determined that depression increases the tendency of substance-using among participants. The tendency of using substances is higher among female students than male students; the tendency of using substances is not affected by age, marital status, educational department, average income, and social status.

1. GİRİŞ

Bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlar, yaşantılarını oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etkiler bu bireylerin kendilerini toplumdan soyutlamalarına ve yaşam standartlarının düşmesine sebep olmaktadır. Günümüzde tüm dünyanın ortak sorunu haline gelen en önemli konulardan biri madde kullanımı ve madde bağımlılığıdır. Bağımlı bireyler, maddeyi yaşadıkları duygu durumlarını ifade edebilmek, depresyon, öfke, sıkıntı gibi duyguları kontrol altında tutabilmek için kullanırlar (Gönüllü, Hacıoğlu ve Tarlacı, 2002).

Bağımlılık, bireyin yaşamında normal seyreden psikolojik, fiziksel ve çevresel olayları olumsuz etkileyen ve patolojik bir davranış olarak seyreden bir olay olarak kabul edilir (Uzbay, 2009). Bireyin sosyal yaşantısını hatta ruh ve beden sağlığını olumsuz etkilemesine rağmen obsesif bir durumu engelleyemeyerek devam ettirmesi halidir (Köknel, 1998). Bağımlılık, psikolojik ve fiziksel olarak iki grupta incelenmektedir. Psikolojik bağımlılığın özellikleri; maddenin tekrardan alınması için üst düzey bir istek duyulması, alınan madde dozunun arttırılmasına gereksinim duyulmaması ve maddenin sebep olduğu zararların genellikle bireyin sınırları dışına çıkmaması olarak belirtilmektedir (Köknel, 2005). Fiziksel bağımlılıkta ise alınan maddenin yoksunluk belirtileri görülmeye başlar ve daha sonra önceden alınan doz yetersiz gelmeye başlar ve dozda artış görülür. Bu sürecin devamında beyin en son düzeydeki maddeye uyum sağlar ve beyin işlevini normal seyrinde devam ettiremez (Tarhan ve Nurmedov, 2014).

Madde bağımlılığı, beynin işlevsel yapısında psikoaktif maddelerin etkisiyle değişim göstermesiyle birlikte ortaya çıkan bir bozukluktur. Beyindeki normal seyreden algı duyu ve motivasyon süreçleri bu maddelerin kullanımıyla etkilenmektedir. Nöroloji üzerine yapılan çalışmalar, madde bağımlılığının biyolojik ve genetik temeli olan, kronik, yinelenen bir sorun olduğunu göstermektedir (World Health Organization [WHO], 2004). Madde bağımlılığını tek bir nedene bağlamamak gerekmektedir. Birçok neden bir arada görülebilmektedir. Madde kullanımına başlanmasında ki sebepler yaşa ve kültüre göre farklılık gösterebilmektedir (Ögel, 2010). Bağımlılık eğilimi olan kişilik özelliklerini tanımlamak çok da mümkün olmamasına karşın bu yatkınlık tipi bir takım ortak özellikler barındırmaktadır. Bu özelliklerin tayin edilmesinde, merkezi sinir sistemi, kalıtsal yapı, kendilik gelişimi, bireyin içinde yaşadığı aile, arkadaşlar, çevre ve bu çevrede sahip olduğu roller büyük önem taşımaktadır (Beyazyürek ve Şatır, 2000).

Depresyon, derin üzüntü ile ayırıcı özelliği ortaya konulmuş bireyin duyu, düşünce ve davranışlarında birçok probleme sebep olan, atakları uzun süren, devamlılık gösteren ve tekrar etme oranları yüksek, şiddetli fiziksel ve psikososyal bir şeyi yapabilme gücünü yitirmeye sebep olan yıkıcı bir hastalık olarak belirtilmektedir. Depresyon dünyada ve Türkiye’de psikiyatrik rahatsızlıklar arasında en sık rastlanan hastalıklardan biridir (Öztürk ve Uluşahin, 2011). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), depresyonun dünyada en acil sağlık sorunları arasında 4. sırada yer aldığını belirtmiştir (Brundtland GH The World Health Report, 2001). Latince “depressus”; aşağı doğru bastırmak, çekmek, bitkin, gamlı, kederli olmak, cesaretini kırmak, donuklaştırmak, durgunlaştırmak anlamına gelmekte olan depresyon kelimesi Türkçede ruhsal çöküntü ya da çökkünlük anlamına gelmektedir (Köknel, 2005). Depresyon yalnızca ergenlerde değil çocuklarda, yetişkinlerde ve yaşlılarda da yaygın şekilde görülen psikolojik bir rahatsızlıktır. Üzüntü, yalnızlık, asabılık, değersizlik, umutsuzluk, gerginlik ve suçluluk duygularına bir takım fiziksel belirtinin eşlik etmesi ile ortaya çıkmaktadır (Sharp ve Lipsky, 2002). Depresyonun hayat boyu görülme oranı %5-25 arasında iken, bazı ülkelerde sıklığı %10- 20 arasında görülmektedir (Tomoda,et al., 2000; Remick, 2002). Depresyonda olan birey çevresinden uzaklaşma davranışı göstererek çaresizlik, mutsuzluk, kaygılı ve kendini değersiz hissettiği bir ruh halini taşır. Düşünme yeteneğinde aksaklıklar yaşayan depresyon durumundaki birey odaklanma sorunları yaşayabilir. Yaşamış olduğu bu sorunlar neticesinde yorgunluk hissedebilir, uyku problemleri yaşayabilir (Demir, 2014). Depresyon tanısı yalnızca klinik görüşme ve değerlendirmeler sonucu konulabilen psikolojik bir rahatsızlıktır. Nedenleri, belirtileri ve sonuçları önemsenmesi gereken biyolojik, psikolojik ve yalnız bireysel değil toplumsal uzantıları da olan bir hastalıktır (Koroğlu, 2013).

Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri ile karşılaştırıldığında, ülkemizde madde kullanım yaygınlığının daha düşük olduğu da dikkati çekse de her geçen gün artış göstermektedir. Bu artışın önemli bir bölümünü ergenler oluşturmaktadır. Bu sebeple üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu tip çalışmalar halk sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Buradan yola çıkarak araştırmamızın problem cümlesi, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin depresyon durumlarının madde kullanma eğilimine etkisi var mıdır? sorusu oluşturmaktadır.

2. MATERYAL METOT

2.1. Araştırma Grubu

Basit rastgele örnekleme yöntemi uygulanarak hata payı (α) = 0.005, hoşgörü miktarı (d) = 0.05 ve kitledeki kişi sayısı (N) = 935 (Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Öğrenci Sayısı) olarak alınarak örneklem çapı (n) = 420 olarak belirlenmiştir. Araştırma gurubunu, Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan, 220'si kadın 202'si erkek toplamda 422 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara Madde Kullanma Eğilimi ve Beck Depresyon Ölçeği uygulanmıştır. Katılımcılar, anket uygulamalarına gönüllü olarak katılmışlardır.

Tanımlayıcı özelliklere bakıldığında öğrenciler, cinsiyete göre 220'si (%52,1) kadın, 202'si (%47,9) erkek olarak, yaşa göre 345'i (%81,8) 18-24, 77'si (%18,2) 25 ve üzeri olarak, medeni duruma göre 33'ü (%7,8) evli, 389'u (%92,2) bekâr olarak dağılmaktadır. Öğrencilerin, bölüme göre 115'i (%27,3) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, 31'i (%7,3) Spor Yöneticiliği, 109'u (%25,8) Antrenörlük Eğitimi, 167'si (%39,6) Rekreasyon olarak, ortalama gelire göre 102'si (%24,2) 500 ve altı, 155'i (%36,7) 501-1000, 44'ü (%10,4) 1001-1500, 40'ı (%9,5) 1501-2000, 81'i (%19,2) 2001 ve üzeri olarak ve sınıfa göre 109'u (%25,8) 1, 73'ü (%17,3) 2, 144'ü (%34,1) 3, 96'sı (%22,7) 4 olarak dağılmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği

Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği MacAndrew (1986) tarafından MMPI'dan yararlanılarak geliştirilmiştir. Orijinal adı Substance Abuse Proclivity Scale (SAP) olan ölçek 36 sorudan oluşmaktadır. 16 ve üzeri puan alan kişinin madde kullanma eğilimi taşıdığı bildirilmiştir. Ters puanlanan maddeler şunlardır: 9, 12, 13, 19, 24, 25, 26, 29, 35. Ters yanıtlama işlemi sonrasında doğru yanıtlar "1" yanlış yanıtlar "0" olarak puanlanarak toplam puanlar bulunur. Toplam puan 16 ve üstünde ise madde kullanma eğilimi var olarak sınıflandırılır. Araştırmaya birinci grup olarak alkol kullanımına bağlı suç işleyen ve tedavi edilmek amacıyla mahkeme kanalıyla gönderilen 91 erkek alınmıştır. İkinci grup alkol ya da madde kötüye kullanımı olan 100 genç erkekten oluşmaktadır. Bu kişiler Teksas'daki Deer Park Genel Hastanesi'nde madde kötüye kullanımından dolayı tedavi görmektedir. Üçüncü grupta 70 genç psikiyatri polikliniği hastası bulunmaktadır. Bu grubun klinik kayıtlarında madde kullanımları olduğuna dair bir nota rastlanmamıştır. Dördüncü grup 550 genç erkekten oluşmaktadır. Bunlar Mayo Kliniği'nde poliklinikte bedensel rahatsızlıkları nedeniyle tedavi edilen hastalardır. Beşinci grup Kalifornia Üniversitesi psikoloji bölümüne kurs için gelen 113 kolej öğrencisidir. Altıncı grup Minnesota Üniversitesi birinci sınıfında olan 3278 genç erkektir. MMPI'nin madde kullanımına ilişkin sorularını belirlemek için beş aşamalı bir değerlendirme yapılmıştır. Birinci aşamada kriter grubu olarak alınan denekleri normaller, bedensel hastalığı olan kişiler ve madde kullanmayan psikiyatrik hastalardan ayırt eden maddeler araştırılmış, ki-kare ile yapılan değerlendirme sonucunda sadece 6 maddenin bu özelliği taşıdığı görülmüştür. İkinci aşamada kriter grubunu kolej öğrencilerinden ve bedensel hastalığı olan kişilerden ayırt edici maddeler ki-kare ile belirlenmiş ve 19'unun bu özelliği taşıdığı saptanmıştır. Üçüncü aşamada kriter grubunu madde kullanımı olmayan psikiyatri polikliniğine başvuran hastalardan ayırt edici maddeler ki-kare ile

belirlenmiş ve 11 madde seçilmiştir. Toplam 36 maddeden oluşan yeni ölçeğe Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği (Substance Abuse Proclivity Scale-SAP) adı verilmiştir. Ceyhun, Oğuztürk ve Ceyhun (2001) yaptıkları geçerlik çalışmasında eş zamanlı geçerlik kriteri olarak Mac Andrew Alkolizm Ölçeği ve Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği arasında .49 korelasyon katsayısını bulmuşlardır. Ayırt edici geçerlik bulguları olarak Madde Kullanma Eğilimi Ölçeği madde bağımlılarının %84'ünü, alkol bağımlılarının %65'ini, psikiyatrilere %40.5'ini ve normallerin %41.5'ini doğru olarak sınıflandırdığı görülmüştür. (MacAndrew, 1986; Ceyhun vd., 2001; Ceyhun, Oral, 2003). Bu çalışmada madde kullanım eğilimi ölçeğinin güvenilirliği Cronbach's Alpha=0,847 olarak yüksek bulunmuştur.

2.2.2. Beck Depresyon Ölçeği

Beck ve arkadaşları tarafından 1988 yılında tasarlanmış bir ölçektir. Bu ölçeğin amacı depresyonun derecesinin ne olduğunu sayısal bir ifadeyle belirlemektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Hisli tarafından 1989 yılında hazırlanmış ve geçerlilik çalışması üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Depresyona ait semptomlar ve davranışlar bazı cümlelerle tanımlanmış ve 0, 1, 2, 3 şeklinde numaralar verilmiştir. "0" numaralı seçenek depresif belirtilerin olmadığını; 1, 2 ve 3 numaralı seçenekler ise depresif belirtinin yoğunluğunu gösterecek şekilde hazırlanmıştır. Mevcut çalışmada bireylerden şimdiki durumları dahil son bir haftayı kapsayacak şekilde durumlarını en iyi tanımlayan ifadeyi seçmeleri istenmiş ve sonuç maddelerdeki puanların toplamı ile elde edilmiştir. Şiddet olarak 0-9 minimal, 10-16 hafif, 17-29 orta, 30-63 şiddetli depresyon olduğunu göstermektedir. Puanlama sonucunda bireyler depresif olmayan, hafif depresif, orta derecede depresif ve şiddetli derecede depresif olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında kesme puanı 17 olarak kabul edilmiştir. BDE puanının 17'nin üzerinde olması % 90 doğrulukla tedaviyi gerekli kılacak düzeydeki depresyonun olduğunu saptamaktadır. Bu çalışmada da BDE kesme puanı 17 olarak alındı ve depresyona yatkınlık düzeyini belirlemede kullanıldı (Hisli, 1989). Bu çalışmada depresyon ölçeğinin güvenilirliği Cronbach's Alpha=0,918 olarak yüksek bulunmuştur.

2.3. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (Oneway) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmanın sürekli değişkenleri arasında Pearson Korelasyon ve Basit Lineer Regresyon analizi uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için, araştırmaya katılan öğrenciler ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

Tablo 1. Madde kullanma eğilimi puan ortalaması

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Madde Kullanma Eğilimi	422	17,652	4,166	8,000	28,000

Öğrencilerin “madde kullanma eğilimi” ortalaması $17,652 \pm 4,166$ (Min=8; Maks=28) olarak saptanmıştır.

Tablo 2. Depresyon puan ortalaması

	N	Ort	Ss	Min.	Max.
Depresyon	422	14,111	11,198	0,000	51,000

Öğrencilerin “depresyon” ortalaması $14,111 \pm 11,198$ (Min=0; Maks=51), olarak saptanmıştır.

Tablo 3. Depresyonun madde kullanma eğilimi üzerine etkisi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model (p)	R ²
Madde Kullanma Eğilimi	Sabit	16,775	52,048	0,000	12,050	0,001	0,026
	Depresyon	0,062	3,471	0,001			

Depresyon ile madde kullanma eğilimi arasındaki neden sonuç ilişkisini belirlemek üzere yapılan Basit Lineer Regresyon analizi anlamlı bulunmuştur ($F=12,050$; $p=0,001 < 0,05$). Madde kullanma eğilimi düzeyindeki toplam değişim %2.6 oranında depresyon tarafından açıklanmaktadır ($R^2=0,026$). Depresyonun madde kullanma eğilimi düzeyini arttırdığı düşünülmektedir ($\beta=0,062$).

Tablo 4. Madde kullanma eğiliminin tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumu

Demografik Özellikler	n	Madde Kullanma Eğilimi
Cinsiyet		Ort±SS
Kadın	220	19,209±4,123
Erkek	202	15,955±3,506
t=		8,695
p=		0,000
Yaş		Ort±SS
18-24	345	17,548±4,221
25 Ve Üzeri	77	18,117±3,903
t=		-1,084
p=		0,279
Medeni Durum		Ort±SS
Evli	33	17,424±4,184
Bekar	389	17,671±4,170
t=		-0,326
p=		0,744

Bölüm		Ort±SS
Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği	115	17,444±4,201
Spor Yöneticiliği	31	16,645±2,497
Antrenörlük Eğitimi	109	17,651±3,797
Rekreasyon	167	17,982±4,590
F=		1,049
p=		0,371
Ortalama Gelir		Ort±SS
500 Ve Altı	102	17,020±3,907
501-1000	155	17,729±4,461
1001-1500	44	19,023±3,688
1501-2000	40	17,475±3,863
2001 Ve Üzeri	81	17,642±4,196
F=		1,824
p=		0,123
Sınıf		Ort±SS
1	109	18,220±4,315
2	73	18,027±3,325
3	144	17,542±4,244
4	96	16,885±4,379
F=		2,005
p=		0,113

Katılımcılardaki cinsiyet değişkenine bakıldığında kadınların madde kullanma eğilimi puanları ($x=19,209$), erkeklerin madde kullanma eğilimi puanlarından ($x=15,955$) yüksek bulunmuştur ($t=8,695; p=0<0.05$). Öğrencilerin madde kullanma eğilimi puanları yaş değişkenine, medeni durum değişkenine, bölüm değişkenine, ortalama gelir değişkenine ve sınıf değişkenine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 5. Depresyonun tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumu

Demografik Özellikler	N	Depresyon
Cinsiyet		Ort±SS
Kadın	220	13,155±10,607
Erkek	202	15,154±11,747
t=		-1,837
p=		0,067
Yaş		Ort±SS
18-24	345	14,783±11,441
25 Ve Üzeri	77	11,104±9,537
t=		2,625
p=		0,004
Medeni Durum		Ort±SS

Evli	33	15,515±11,489
Bekar	389	13,992±11,180
t=		0,750
p=		0,454
Bölüm		Ort±SS
Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği	115	15,217±11,707
Spor Yöneticiliği	31	16,677±9,968
Antrenörlük Eğitimi	109	14,596±11,455
Rekreasyon	167	12,557±10,767
F=		2,073
p=		0,103
Ortalama Gelir		Ort±SS
500 Ve Altı	102	15,059±9,870
501-1000	155	16,529±11,700
1001-1500	44	13,636±12,835
1501-2000	40	9,200±9,439
2001 Ve Üzeri	81	10,975±10,336
F=		5,770
p=		0,000
PostHoc=		1>4, 2>4, 1>5, 2>5 (p<0.05)
Sınıf		Ort±SS
1	109	11,954±10,486
2	73	18,822±10,453
3	144	15,306±12,557
4	96	11,188±8,799
F=		8,850
p=		0,000
PostHoc=		2>1, 3>1, 2>3, 2>4, 3>4 (p<0.05)

Öğrencilerin depresyon puanları cinsiyet değişkenine, medeni durum değişkenine, bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir($p>0.05$).

Yaşı 18-24 olanların depresyon puanları ($x=14,783$), yaşı 25 ve üzeri olanların depresyon puanlarından ($x=11,104$) yüksek bulunmuştur ($t=2,625$; $p=0.004<0.05$). Öğrencilerin depresyon puanları ortalama gelir değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F=5,770$; $p=0<0.05$). Farkın nedeninin ortalama gelir 500 ve altı olanların depresyon puanlarının ortalama gelir 1501-2000 olanların depresyon puanlarından yüksek, ortalama gelir 501-1000 olanların depresyon puanlarının ortalama gelir 1501-2000 olanların depresyon puanlarından yüksek, ortalama gelir 500 ve altı olanların depresyon puanlarının ortalama gelir 2001 ve üzeri olanların depresyon puanlarından yüksek, ortalama gelir 501-1000 olanların depresyon puanlarının ortalama gelir 2001 ve üzeri olanların depresyon puanlarından yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir ($p<0.05$). Öğrencilerin depresyon puanları sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir($F=8,850$; $p=0<0.05$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamız sonucunda, örneklem grubumuzun “madde kullanma eğilimi” ortalaması $17,652±4,166$

(Min=8; Maks=28) olarak saptanmıştır. Sonuca göre örneklem grubumuzun genel olarak madde kullanma eğilimine sahip olduğu düşünülmektedir. Bunun sebepleri arasında yaşadığımız toplumda karşımıza çıkabilen genel stres faktörlerini göstermek mümkündür. Ergen ve erişkin sporcuların alkol ve madde kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak sporun alkol ve madde kullanımına negatif etkisinden söz edilirken, belli spor dallarında kullanım oranının arttığı bildirilmiştir. Sporcuların kaygı ve ağrı düzeyini azaltmak, toplumsallaşmayı artırmak, yaralanmaların iyileşmesini hızlandırmak ve performanslarını yükseltmek amacıyla alkol ve madde kullanımına başvurdukları saptanmıştır (Karakaya, Coşkun ve Ağaoğlu, 2006). Üzerinde çalıştığımız grubun spor bilimleri fakültesi öğrencileri olması da eğilimin yüksek olma sebeplerinden biri olarak düşünülebilir.

Katılımcılardaki cinsiyet değişkenine bakıldığında kadınların madde kullanma eğilimi puanları ($x=19,209$), erkeklerin madde kullanma eğilimi puanlarından ($x=15,955$) yüksek bulunmuştur ($t=8,695$; $p=0<0.05$). Öğrencilerin madde kullanma eğilimi puanları yaş değişkenine, medeni durum değişkenine, bölüm değişkenine, ortalama gelir değişkenine ve sınıf değişkenine göre ise anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Kadın öğrencilerde madde kullanma eğiliminin erkek öğrencilere göre yüksek çıkması farklı değişkenlerle ilişkilendirilebilir. Kadın öğrencilerin daha sosyal oldukları bilinmektedir. Yükseköğrenim süreci, gençlerin çoğunluğun alışageldikleri toplum veya ortamdan uzaklaşarak, yeni bir ortam veya duruma uyum sağlamak durumunda buldukları, yaşamlarında köklü değişikliklerin oluşmaya başladığı bir dönemdir. Bu nedenle çevreleri ile yeni bir uyum süreci işlemeye başlar. Bu öğrencilerin sosyal ilişkilerinin iyiliği ile madde kullanım arasında bir ilişkinin bulunması, bu gibi alışkanlıklara başlamada, arkadaş grubunun ve örnek almanın etkisine ve sosyal ilişkilerin iyiliği nedeni ile grubun ortak davranışı olarak belirlediği bir alışkanlığın veya tutumun grup içinde benimsenmesinin bir gereği olarak kabullenilmesine bağlı olabilir (Herken, Bodur ve Kara, 1998).

Araştırmada depresyonun madde kullanma eğilimi üzerinde pozitif etkisinin olduğu, depresyon düzeyinin artmasının madde kullanma eğilimini artırdığı saptanmıştır. Ergenlik döneminde ebeveynle çatışma, negatif arkadaş ilişkileri, okula karşı ilgisizlik ve memnun olmama gibi depresif belirtiler madde kullanım bozukluğunda risk olarak değerlendirilmektedir. Depresyonun yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetini olumsuz yönde etkilediği bulunmuştur ($p<0.05$) (Şimşek, Yümin, Sertel, Öztürk ve Yümin, 2010). Depresyon ve kaygı bozuklukları madde kullanım riskini arttıran zihinsel rahatsızlıklar olarak geçmektedir (Ercan, Yargıç ve Karagözoğlu, 2016). Türkiye’de yapılan bir çalışmada, alkol ve madde kullanan genç erkeklerde en sık karşılaşılan iki tanının anksiyete bozuklukları ve majör depresyon olduğu saptanmıştır (Sevinçok, Küçükadarlı, Dereboy ve Dereboy, 2000). Ögel, Karalı, Tamar ve Çakmak (1998) depresyondaki bireylerin bu duygu durumdan kurtulmak amacıyla uyarıcı maddeleri (amfetamin, kokain vb.) sık kullandığı belirtilmektedir. Hesselbrock, Meyer ve Keener, (1985) yaptığı çalışmada alkol kullanan kişilerde depresyonun yaygın olduğu ve başka bir çalışmada alkol bağımlılığı/kötüye kullanımı olan kişilerin yarısında depresif bozukluk olduğu görülmüştür (Spak, Spak ve Allebeck, 2000). Madde kötüye kullanımının majör depresif bozuklukla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Deykin, Levy ve Velsh, 1986). Yine Ögel ve arkadaşlarının (2015) yaptığı diğer bir çalışmada, bağımlılıkla ilgili bölümün alt ölçekleri olan tanı

ölçütleri ve şiddetli istek ile depresyon ve anksiyete arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Alkol bağımlısı bireylerde şiddetli bağımlılık tanısının duygulanım bozukluklarında sık olduğu ve anksiyete bozuklukları ve madde bağımlılığı arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Regier vd.,1990). Kulaksızoğlu, Tükel, Üçok, Yargıç ve Yazıcı, (2009) alkol ve/veya madde kullanım bozuklukları, genellikle atipik depresyon ve distimik bozukluklara eşlik eden özelliklerden olduğunu belirtmektedir. Ergenlikteki depresif mizacın, madde kullanımında önemli bir risk faktörü olduğu konusunda öncül kanıtlar bulunmaktadır (Paton, Kessler, Kandel, 1997). Leino ve Kish (2005) üniversite öğrencilerinin %10,3 üne depresyon tanısı koyulduğunu belirtmişlerdir. Christie, Burke, Rieger, Rae ve Boyd (1998) depresyon ya da kaygı bozukluğu yaşamış genç yetişkinlerin ileriki yaşamlarında madde kullanım bozukluğu yaşama risklerinin iki kat daha fazla olduğunu ortaya koymuşlardır. Chan (1985) çalışmasının sonucunda üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan inançları ve bilişsel çarpıtmaları ile depresyon düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Akt., Türküm, 1999). Boğaziçi Üniversitesinde eğitim gören farklı sınıflardan seçilmiş 735 öğrenci ile 2005 yılında tamamlanan bir araştırmada da ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmada yaşam boyu en az bir kez esrar kullanımı %9.2, ecstasy kullanımı %2.7, uçucu madde kullanımı %1.2, eroin kullanımı %0.3, benzodiazepin kullanımı %3.4 ve flunitrazepam kullanımı %0.6, kokain kullanımı ise %0.4 bulunmuştur (Taner, 2005).

Her ne kadar mevcut çalışmanın örneklemini sosyo-ekonomik ve psikolojik olarak farklılık gösterse de Bakırköy AMATEM'de yapılan bir çalışmada, 132 erkek alkol/madde bağımlısında kişilik bozukluğu ek tanısının yüksek oranda depresyon ve anksiyete olduğu, 2007 yılında GATA Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Psikiyatri Servisinde 612 Antisosyal Kişilik Bozukluğu olgusuna eşlik eden yaşam boyu MK bozukluğu oranının %88.5 olduğu bildirilmiştir (Semiz vd., 2007). Bağımlılık tanı ölçütlerinde, DSM'de bulunan madde bağımlılığı tanı kriterlerinin yer aldığı görülmektedir. Araştırmamızda depresyonun madde kullanma eğilimini arttırdığına ilişkin elde edilen sonuç önceki araştırmaları desteklemektedir. Buna göre bağımlılık ile depresyon arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Öğrencilerin depresif belirtiler göstermesi yaşadıkları ruhsal durumdan kaçış olarak uyuşturucu maddeyi görmeleri ve anlık mutluluk arayarak madde kullanımına yönelmeleri olarak açıklanabilir.

Sonuç olarak; Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinde, depresyonun madde kullanma eğilimini arttırdığı, madde kullanma eğiliminin kadın öğrencilerde, erkek öğrencilere göre yüksek olduğu, madde kullanma eğiliminin yaş, medeni durum, bölüm, ortalama gelir ve sınıf durumundan etkilenmediği belirlenmiştir.

5. SINIRLIKLAR VE ÖNERİLER

Bu konuda yüz yüze yapılmış araştırma sayısının azlığı dikkat çekicidir. Nicel araştırmalarından elde edilen verilerin önemi yadsınamaz. Ancak tek başına nicel çalışmalarının olması, ülkemizde madde kullanım yaygınlığının değerlendirilmesini güçleştirmektedir. Konu hassasiyet içerdiği için üniversite öğrencilerinin anket sorularına doğru cevap verdikleri varsayılmaktadır. Araştırma Gazi Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde örgün bir biçimde öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 422 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırma bu çalışmada uygulanan anketlerde bulunan sorulara verilen cevaplarla sınırlıdır. Çalışmada elde edilen bulgular neticesinde şu önerilerde bulunmaktadır:

-
- Madde kullanma eğilimi başka değişkenlerle ele alınarak incelenebilir.
  - Yapılan bu çalışma nicel verilere dayalı bir çalışmadır. Gelecek çalışmalara derinlemesine bulgular elde edilebilmesi için nitel çalışmalar ya da nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma araştırma desenli (mixed method design) çalışmalar gerçekleştirilebilir.
  - Spor/sanat etkinliklerine katılmanın, madde kullanımını önlemede önemli bir faktör olduğu dikkate alınarak spor/sanat etkinliklerinin artırılması ve katılıma teşvik edici uygulamalar yapılması yoluna gidilebilir.
  - Özellikle bağımlılık yapıcı maddeler konusunda medyada özendirici yayınlar yapmaktan sakınılması ve devletin bu konuda kurumlar için yaptırımlı politikalar belirlemesi gerekmektedir.
  - Ülkemizde madde kullanımı ve bağımlılığının önlenmesi amacıyla Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan birçok merkezin bulunduğu, bu merkezlerin önlemede etkili fakat sayı olarak yetersiz olduğu, her ilde bulunmadığı ve kapasite açısından yetersizliği görülmüştür. Bu tarz merkezlerin kapasitesi artırılarak, her ilde merkez açılarak daha fazla ulaşım ve fayda sağlanabilir.
  - Madde kullanımının önlenmesi amacıyla Temel Sağlık Hizmetlerinin önemi görülmüştür. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için, yalnızca risk altında bulunan grubun değil tüm toplumdaki tüm bireylerin katılımı gerekmektedir.
  - Madde bağımlılığında sorunların çözülebilmesi için, risk altındaki bireylerin belirlenmesi ve var olan sorunun ne boyutta olduğu bilinmesi gereklidir. Bu nedenle toplumdaki tüm bireylere yönelik epidemiyolojik çalışmalar yapılmalıdır.
  - Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerimiz ile ailelerin yakından ilgilenmeleri, beraber güzel vakit geçirmeleri, ailelerin çocuklarının çevresinde bulunan bireyleri tanımları, çocuklarının öğretmenleriyle sürekli iletişim halinde olmalarının önemi, aileler ile yapılacak konferans, eğitim ya da seminer gibi programlar aracılığıyla aktarılmalıdır.
  - Ülkemizde yaşayan tüm kesimden insana genç, yaşlı, eğitilmiş, eğitimsiz diye ayırt etmeden madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
  - Ülkemizde Temel Sağlık Hizmetlerinin çalışmalarına verilen önem artırılmalıdır. Çünkü bireyin madde kullanımına başlamasından dolayı alacağı tedavi uzun süreli olmakta bununla birlikte ülkedeki iş gücü ve ekonomik kayıplarda da artış görüleceğinden gerekli önlemler alınmalıdır.

Açıklamalar

Bu çalışma 21.01.2020 tarihinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde kabul edilen Yüksek tezinden türetilmiştir.

Yazar Katkıları

Çalışmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çalışma hakkında herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Beyazyürek, M., & Şatır, T. T. (2000). Madde kullanım bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası*, 4(2), 50-56.
- Brundtland GH The World Health Report (2001). Mental Health: New Understanding, New Hope. Geneva: World Health Organization.
- Ceyhun, B., & Oral, N. (2003). *Minnesota çok yönlü kişilik envanteri değerlendirme kitabı*. 2. Baskı. Ankara: Çizgi Tıp Yayınevi.
- Ceyhun, B., Oğuzturk, O., & Ceyhun, A.G. (2001). Madde kullanma eğilimi ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikiyatri*, 4: 87-93.
- Christie, K. A., Burke, J. D. Reiger, D. A, Rae, D. S. Boyd, J. H., & Locke, B. Z. (1998). Epidemiological evidence for early on set of mental disorders and higher risk of drug abuse in young adults. *American Journal of Psychiatry*, 145, 971-975.
- Demir, V. (2014). Bilinçli Farkındalık Temelli Hazırlanan Eğitim Programının Bireylerin Depresyon ve Stres Düzeyleri Üzerine Etkisi. İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Deykin, E. Y., Levy, J. C., & Wells, V. (1986). Adolescent depression, alcohol and drug abuse. *Am J Public Health*, 76(1), 178-182.
- Ercan, H. Y., Yargıç, İ. L., & Karagözoğlu, C. (2016). The effects of regular exercise on anxiety, depression and quality of life in adult alcohol and drug dependents in addiction treatment. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 17(1), 33-41.
- Gönüllü, O. G., Hacıoğlu, M., & Tarlacı, N. (2002). Egopsikolojisi ve Madde Bağımlılığı. *Düşünen Adam*, 15(2), 104-107.
- Hesselbrock, M. N., Meyer, R.E. & Keener, J.J. (1985). Psychopathology in hospitalized alcoholics. *Arch Gen Psychiatry*, 42(11), 1050-1055.
- Herken, H., Bodur, S., & Kara, F. (1998). Üniversite öğrencisi kızlarda madde kullanımı ile kişilik ve ruhsal belirti ilişkisi, VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin geçerliliği üzerine bir çalışma, *Psikoloji Dergisi*, 6(22):118-122.
- Karakaya I., Coşkun A., & Ağaoğlu B. (2006) Yüzücülerin Depresyon, Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi Anadolu Psikiyatri Dergisi, Cilt: 7:162-166.
- Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık-alkol ve madde bağımlılığı*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- Köknel, Ö. (2005). *Depresyon: ruhsal çöküntü*. 6. Basım, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Koroğlu, E. (2013). *Depresyon nedir? nasıl baş edilir?* 4. Baskı, HYB Yayıncılık, Ankara.

Kulaksızoğlu, B.I., Tükel, R., Üçok, A., Yargıç, İ., & Yazıcı, O. (2009). *Psikiyatri*. Yayın No:4888 İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi.

Leino E.V., & Kish, J. (2005). Corralates and predictors of depression in college students; results from the spring 2000 natonal college health assesment, *American Journal of Health Education*,36(2), 66-74.

MacAndrew, C. (1986). Toward the psychometric detection of substance misuse in young men: the Sap scale. *Journal of Studies on Alcohol*, 47(2), 161-166.

Paton, S, Kessler, R., & Kandel, D. (1997). Depressive mood and illegal druguse: A long itudinal analysis. *Journal of Generic Psychology*. 131, 267-289.

Regier, D.A.,Farmer, M.E., Rae, D.S., Locke, B.Z., Keith, S.J., Judd, L.L., & Goodwin, K. F. (1990). Comorbidity of mental disorders with alcohol and other drug abuse results from the epidemiologic catch ment Area (ECA) study. *JAMA*. 264, 2511-2518.

Remick, R. A. (2002). Diagnosis and management of depression in primary care: A clinical update and review. *CMAJ*,167(11): 1253-60.

Semiz, Ü.B., Ateş, M.A., Algül, A.,M. İyisoy, S., Güneş, C., Başoğlu, C., Ebrinç, S., & Çetin, M. (2007). Antisozyal kişilik bozukluğu olan erkek bireylerde madde kullanım bozukluğu yaygınlığı. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 17, 162-166.

Sevinçok, L.,Küçükardalı, Y., Dereboy, Ç., & Dereboy, F. (2000). Genç erkeklerde madde kullanımı: Sosyodemografik özellikler ve psikiyatrik tanılar. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 11(1), 40 48.

Sharp, L. K., & Lipsky, M. S. (2002). Screening for depression across the life span: a review of measures for use in primary care settings. *Am Fam Physician*, 66(6),1001-1008.

Spak, L., Spak, F., & Allebeck, P. (2000). Alcoholism and depression in a Swedish female population: comorbidity and risk factors. *ActaPsychiatrScand.*,102(1), 44-51.

Şimşek, T. T., Yümin, E. T., Sertel, M., Öztürk, A., & Yümin, M. (2010). kadın ve erkek yaşlı bireylerde depresyonun sağlıkla ilgili yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti üzerine etkisi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 24(3), 147-153.

Taner, S. (2005). Boğaziçi üniversitesi öğrencilerinde sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Uzmanlık tezi, (pp.55-65). Boğaziçi Üniversitesi,İstanbul.

Tarhan, N., & Nurmedov, S. (2015). *Bağımlılık*. İstanbul: Timaş.

Tomoda, A., Mori K, Kimura, M., Takahashi, T., & Kitamura, T. (2000). One-year prevalence and incidence of depression among first-year university students in Japan: A preliminary study. *Psychiatry Clin Neurosci*, 54(5), 583-8.

Türküm, S. (1999). Bilişsel davranışçı yaklaşıma grupla psikolojik danışmanın bilişsel çarpıtmalar ve iletişim becerileri üzerindeki etkisi, *Anadolu üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları*, 1,1-16.

Uzbaş, İ. T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Türk Eczacıları Birliği Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21-22.

Ögel, K. (2010). *Sigara, alkol ve madde kullanım bozuklukları tanı, tedavi ve önleme, Yeniden Yayınları*, İstanbul.

Ögel, K., Karalı, A., Tamar, D., & Çakmak, D. (1998). *Hekimler için alkol ve madde eğitim programı "Alkol ve Madde El Kitabı"*, İstanbul.

Öztürk, O., & Uluşahin A. (2011). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, II. Ankara: Nobel.

World Health Organization (WHO). (2004). *Neuro science of psycho active substance use and dependence* (pp. 1-264). World Health Organization.

Makale Geliş: 10.02.2020

Makale Kabul: 09.04.2020

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>